

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף ט'

(א) **כנדרים רשעים... ובשבעה- ע' בתוס' לעיל (ב: ד"ה ומ"ש)** שנקט לדבר פשוט שאין ידות לשבועות. וזהו דלא כשי' הר"ן לעיל (ז). שכי' שיש ידות לשבועה, ונלמד מהא דמקשי' נדר לשבועה, דכתי' כי ידור נדר או השבע שבועה. והביא הר"ן ראי' ממתני' כאן, דמתני' בידות מיירי, וכולל שבועה במתני'. וכן תמה המרומי **שדה לעיל (ב: על שי' תוס' ממתני', דלכא' מבואר שיש ידות לשבועה** [נאמן לומר דס"ל לתוס' דמתני' בלשון גמור קאי, והחז' דמתני' הוא דכנדרים כשרים מגרע מנדר, דהא התוס' בריש מתני' הביא מר"א דס"ל דאף בלשון גמור לא מהני אם הזכיר כנדרים כשרים, וסיים תוס' "וצריך עיון", דהיינו, דחידוש של ר"א צ"ע, אבל עיקר דין המשנה ודאי בידות הוא]. וכ' דאולי אין למדים מנדרים אלא שבועה שנשבע מפי עצמו, דזהו שבועה ביטוי, ודומה טפי לנדרים. אבל מושבע מפי אחרים, זהו פרשה אחרת היא, ואינו דומה לנדרים, וא"כ בזה שפיר י"ל דאין ידות. ואף המאירי (ג). העיר בקו' זו על שי' דס"ל דאין יד לשבועה, וסיים ד"אפשר שכנדרים רשעים הוי כאומר שבועה" [דהיינו, דכנדרים רשעים הוי גופי' לשון גמור של שבועה]. וע"ע **בחי' הגרנ"ט (מ"ז)**, שכי' לייסד דאולי ע"י ידות רק חל איסור בל יחל, אבל אי"ז שבועה גמורה אף לחייב קרבן. ובזה כי ליישב דברי תוס' ממתני', שאין כוונת תוס' אלא לומר שאין ליד שבועה דין שבועה גמורה, אבל מ"מ חל לענין בל יחל, ובזה משתעי מתני'.

(ב) **כנדרים רשעים- פי' הר"ן**, שהרי רשעים דרכן לידור. והק' **תוס' בחולין (ב: סוד"ה אבל)**, הא כתי' וידר יעקב נדר, ואיך נדר, הא זהו דרך של רשעים לעשות. ותי' דבשעת צרה שרי לנדור, כדאי' **בבראשית רבה**, וידר יעקב נדר לאמר, דהיינו לאמר לדורות שיהיו נודרים בעת צרה, וכ"כ **הריטב"א לקמן (י:)**. וע' **ברשב"א** כאן שתי' באו"א, דאותו נדר שנדר יעקב לא הי' בתורת כפרה על חטא שלעבר, אלא בתורת נדבה והוראה [וצ"ע ביאור חילוק זה, הרי אם מה שאין נודרים הוא משום חשש תקלה, א"כ מה לי אם כוונתו משום הוראה או משום כפרה].

(ג) **ודלמא הכי קאמר, כנדרים רשעים לא נדרנא- תמוה**, איך שייך לצדד כן, הרי אילו לא רצה לנדור, הי"ל לשתוק ולא לומר כלום. וכ' **השלמי נדרים**, דאולי כוונתו כאן לומר "כנדרים רשעים לא נדרנא, אלא כנדרים כשרים", והא האומר כנדרים כשרים לא אמר כלום. ועפ"ז כי ליישב למה לא אמרי' כאן דסתם נדרים להחמיר, דלא אמרי' כן אלא היכא דודאי כוונתו לנדור, אלא דהספק הוא אם כוונתו היתה לנדור בדבר הנדור או בדבר האסור, אבל כאן אולי כוונתו לומר כנדרים כשרים, והאומר כנדרים כשרים לא אמר כלום [ועדיין צ"ע].

(ד) **עלי בקרבן- אין מבואר בגמ' איזה קרבן צריך להקריב**, וכ' **בפי' הרא"ש** דחייב להביאו עולה. וע' **באגרות משה (או"ח ד', קי"ט, ג')** שהביא מהפרישה (יו"ד ר"ו, ח') שכי' דמה שהביא עולה דוקא, היינו משום שהוא קרבן שנכתב ראשון בפרשה. והק' האג"מ, הא לכא' תלוי באיזה בהמה הי' בפניו, בקר או צאן, זכר או נקבה, ואיך קאמר בפשיטות דצריך להביא עולה. וכ' דלכא' צ"ל דהפרישה אזיל בדעת הטור שם, דס"ל דאי"צ להיות בהמה מונחת לפניו (ע' לקמן בזה). אבל הרא"ש כי בפירוש דמיירי שהי' בהמה מונחת לפניו, וא"כ צ"ב. וכ' האג"מ דמש"כ הרא"ש עולה, היינו משום דבדרך כלל היכא שנודר להביא קרבן, היינו עולה, אבל אם נקבה בפניו, ודאי צריך להביאה שלמים.

(ה) **כשהי' נזיר עובר לפניו- כי' הר"ן והפי' הרא"ש** דגם בעלי קרבן כן, צריך להיות דבהמה מונחת לפניו. אולם ע' **ברמב"ם (נדרים א', כ"ו)**, שכי' דבאומר הריני צריך להיות נזיר עובר לפניו, אבל כשכי' כנדרים רשעים עלי, כי' שהוא חייב קרבן, ולא כי' דצריך להיות בהמה מונחת לפניו. וכ' **הכסף משנה** שהעיר שהו"ל להרמב"ם גם להעמיד כן בבהמה וככר, וכ' דדברי הרמב"ם סתומים. אולם **הרדב"ז** כי' דבכוונה השמיטה הרמב"ם, דרק בנזירות, דיתכן לומר דכוונתו לומר דהריני בתענית, א"כ הו"ל יד שאינו מוכיח, וא"כ צריך לאוקמי' בנזיר עובר לפניו, למאי דקיי"ל ידידים שאינם מוכיחות לא הויין ידידים. אבל באומר כנדרים רשעים עלי, שאין לפרש כוונתו באו"א, וודאי כוונתו בקרבן, אז חייב קרבן אפי' אם אין בהמה מונחת לפניו. וע"ע **באגרות משה (או"ח ד', קי"ט, ג')** שכי' לדייק דגם **תוס' ס"ל דאי"צ להיות בהמה מונחת לפניו**, שהרי הק' דדלמא כוונתו היתה לנדוב לבדק הבית, ואם אי' דמיירי דבהמה מונחת לפניו, אז ודאי לא היתה כוונתו לבדק הבית, שאין מתפיסים תמימים לבדק הבית.

(ו) **כשהי' נזיר עובר לפניו- כי' הר"ן דמ"מ צריך לומר כנדרים רשעים**, ולא סגי באמירת הריני בלחוד. והק' מ"ש מאומר "אהא", דאי' בקידושין (ה: דאם הי' נזיר עובר לפניו הוי נזיר, ואף שלא אמר כנדרים רשעים. ותי' בשם רבותיו דחלוק לשון אהא, שהוא לישנא מעליא, מלשון הריני (וציין **הגלה"ש** לע' **בתוס' בנזיר (ב: ד"ה הריני) דג"כ תי' (כן)**). והר"ן עצמו חולק ע"ז וכ' דעיקר חידוש המשנה בזה הוא דבאומר כנדרים כשרים הריני אינו נזיר, אפי' אם הי' נזיר עובר לפניו, אבל אה"נ, אפי' אם אין נזיר עובר לפניו מהני [וע' **ברמב"ם (נדרים א', כ"ו)** דכי' דמיירי שהי' נזיר עובר לפניו, ויש לע' אם שייך לדייק דצריך דוקא נזיר עובר לפניו, או אם שייך לומר דכוונתו כהר"ן, דהיינו לאפוקי כנדרים כשרים, ולכא' דחוק לומר כן]. ולכא' צ"ב, מהו החילוק בין הריני לאהא. וכ' **בשיעורי ר' שמואל (ס"א)** לפרש ע"פ מש"כ **האבני מילואים (כ"ז, י"ד)** בשם **השו"ת מהרי"ט (קל"ח)**, דמה שיד מוכיח מהני, זהו רק היכא דעצם הדיבור מוכיח מצד עצמו, אבל כל שהלשון מצד עצמו אינו מוכיח, אע"ג דאיכא הוכחה מן הצד דזהו כוונתו, לא מהני. והק' **המהרי"ט ע"ז**, א"כ למה מהני אהא בנזיר עובר לפניו, הרי מה שנזיר עובר לפניו דבר

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

צדדי הוא. ותי' דאהא לשון קצר הוא, וביאר הגר"ש, כלומר, שבמצב זה שנזיר עובר לפניו הוי לשון אהא גופא לשון מקוצר (אולם כ' עדיין אינו ברור כל הצורך). **ועפ"ז פי' ר'** שמואל החילוק בין הריני לאהא, דבאהא הרגילות הוא לסיים "כמותך", ולא "נזיר", אבל בהריני הרגילות הוא לסיים "נזיר", דאין הרגילות לומר הריני כמותך. וא"כ, י"ל דהיכא דהנזיר עובר לפניו, שפיר יכולין לומר דאהא נזיר קאמר, דבמצב זו, הביאור באהא היינו אהא כמותך, והוי עצם הלשון יד מוכיח לזה. אבל באומר הריני, אפי' אם הי' נזיר עובר לפניו, דע"ז נעשה יד מוכיח, זהו הוכחה מן הצד, ובהוכחה מן הצד לא מהני לעשותו יד מוכיח, וא"כ בזה חלוק אהא מהריני היכא דנזיר עובר לפניו, דבהריני צריך לומר כנדר רשעים הריני, ובאהא אי"צ לומר כלום ^[ועדיין צ"ב] (אולם הק' דלרבותיו של הר"ן עדיין אינו מיושב לגמרי, דא"כ מה מועיל מה שאמר כנדר רשעים הריני, הרי סכ"ס יד הוא, וצריך הוכחה צדדית להיות יד מוכיח, וצ"ע, אולם עכ"פ יש ליישב שי' תוס' בנזיר, דלא בציור כנדר רשעים איירי).

(ז) **ודלמא הימנו דאכילנא קאמר-** הק' **הרשב"א**, דלמא אה"נ, י"ל דשבועתו היתה לאכול, ומהכ"ת דלא. ותי' דמשמע דכולה מתני' דומיא דנזיר קתני, דאסר חפצא, ולא שישבע לאכול, וכדבריו מבואר כאן **בפי' הרא"ש**. אבל הר"ן פי' קו' הגמ' באו"א, דאם יכולין לצדד דכוונתו דאכילנא, א"כ שוב הוי ידים שאינם מוכיחות, וס"ל לשמואל (דהסוגיא כוותי' הוא) ידידים שאינם מוכיחות לא הויין ידים **וע' בשיעורי ר' שמואל [ס"ג]** שכ' להוכיח מכאן דשי' הר"ן הוא דהיכא שיש ב' משמעות להלשון, הוי יד שאינו מוכיח, ולא אמרי' דאינו יד כלל).

(ח) **ר' יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלם-** ע' בר"ן בביאור מחלוקת ר"מ ור"י אליבא דקראי. אולם ע"ע בכתבי קהלות **יעקב** (נדרים סי' ח', אות א') שכ' לבאר דנח' ר"מ ור"י בזה, דר"מ חייש דלמא לא יקיים נדרו. דהיינו, דאע"פ שהסכים בדעתו לקיים, אין אדם יכול לבטוח על עצמו והסכמתו שיתקיים. ור' יהודה סובר דאדם יכול להסכים ולקיים בבירור (ואם נאנס, באמת פטור הוא, וכדאי' לקמן כז'). וע"ע שם מש"כ לפרש באריכות באו"א.

(ט) **ר"י אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלם-** הק' הר"ן, פשיטא, ותי' דלא תהא סבור שבשעת נדרך אתה מוסיף זכות, ואח"כ אם שכחת או נאסת לא הפסדת, קמ"ל שאינו כן, אלא אין השכר אלא בשעת תשלומין. וכ' **הרש"ש**, ואע"ג דבעלמא אמרי' דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, היינו דוקא בלא נדר ^[ולכא"ו הביאור הוא, דהי' יכול לחשוב מחשבה זו בלא נדר, ומה שהוסיף לנדרו, והטיל עצמו בספק דאולי לא יקיים נדרו, באמת אין לו שכר לזה].

(י) **נדבה נמי-** פי' הר"ן דחשש תקלה הוא שמא יעבור על כל תאחר. והמפרש פי' דהתקלה הוא שמא יבוא לידי גיזה ועבודה, אבל אין חשש כל תאחר בזה, דהא כל היכא דאי', בי גזא דרחמנא איתא. ותמחה האחרונים, הא אי' בפירוש בסוגיא דר"ה דגם בנדבה אי' כל תאחר. וע' **בשלמי נדרים** שהביא מהפנים מאירות (א', צ"ט) שהכל תאחר דאי' בנדבה הוא היכא שהקרבן הוא אצלו ואינו מקריבו, וא"כ, מהכ"ת לחוש לזה, הרי אין לו חסרון כיס, שהרי כבר בבי גזא דרחמנא אי', וא"כ מהכ"ת לחוש שיעבור בבל תאחר. וגם אם נאבדה אינו עובר בבל תאחר, דכל היכא דאי' בי גזא דרחמנא אי', ואין לו אחריות עליו. עוד הביא השלמ"י מהשבות **יעקב** (ב', ג') שכ' לתרץ דבנדבה אין איסור בל תאחר אלא במזיד, ולשון הגמ' שלא אתא לידי תקלה משמע בשוגג, ולכן הי' מוכרח לפרש דמיירי בחשש גיזה ועבודה (וכ' דגם הר"ן ס"ל כן לדינא, אלא דהי' משמע לו דלשון הגמ' יכול לכלול גם אם פשע ולא הביאו).

(יא) **מביאה כשהיא חולין לעזרה-** כ' הר"ן דלאו בעזרה ממש, דהא אסור להביא חולין בעזרה, אלא בפתח העזרה. אולם כ' **הרמב"ן בחולין** (קל:) שהלל הי' יכול להביאה לעזרה ממש, דכיון שלא עשה שום מעשה הקרבה בזה, אי"ז חשיב חולין בעזרה ^[ואולי מודה הר"ן לעיקר יסוד הרמב"ן, אלא דס"ל דכיון דהלל מביאו שם כדי להקריבה, א"כ שפיר שייך בזה חולין בעזרה, ויש לז' בזה].

(יב) **כשמעון הצדיק וכו'-** פי' הר"ן, דכל שנדר מתוך ענין זה, כ"כ כוונתו רצוי' דליכא למיחש לבא לידי תקלה. והעיר **הרשב"א**, הא למעשה נזיר זה לבסוף נטמא, וכ' דאולי מת עליו פתאום, ולא פשע כלל בזה.

(יג) **מימי לא אכלתי מאשם נזיר טמא-** כ' המנחת שלמה דודאי מיירי שהיו אחרים שם שהיו יכולים לאוכלו, דודאי לא יהי' מניחו לבוא לידי נותר. אולם לכא"ו עדיין צ"ע, דהא מה שלא הי' אוכלו (עכ"פ לפי הה"א של הגמ'), הוא לכא"ו ע"פ מש"כ **הרא"ש**, דגנאי הוא לאדם חשוב לאכול דבר שקרבל חטא. אבל ק', דהא מצוה על הכהנים לאכול קרבנות, ומה שייך לומר דגנאי הוא, וצ"ע ^[ואולי לפי דברי הבית הלוי דס"ל דעיקר אכילת קדשים (חזון מק"פ) אינו המעשה אכילה, אלא כדי שיהי' נאכל הקרבן ולא יבא לידי נותר, א"כ אם שמעון הצדיק זהיר שיהי' אשמות נאכל בכהנים אחרים, א"כ אין עליו המצוה כ"כ לעשות המעשה אכילה, ועדיין צ"ע].

(יד) **ובקש לטרדני מן העולם-** פי' **המהרש"א**, שהיצר הרע פחז עליו להתגאות, וכי איש כמוהו, במעלת החכמה (דמה שנקט שבא מן הדרום, היינו לרמז שחכם הי', וכמו דאי' דהרוצה להחכים ידרים), ויפה עינים, יהי' רועה, בתמיה. ולכן ביקש לטורדו מן העולם, דהיינו לעבור על מצות כיבוד אביו לרעות צאנו, ובכבוד אב כתי' למען יאריכון ימין.

(טו) **וכשהן מטמאין ורבין עליהן ימי נזירות, מתחרטין בהן ונמצאו מביאין חולין לעזרה-** כ' הר"ן דחולין לעזרה לאו דוקא, שכל זמן שלא התירן חכם, חייבין הן בקרבנות נזירות שלהם, אבל סכ"ס אין כוונתן רצוי', ולכן אמרי' דהוי כמו חולין בעזרה. אולם ע' **ברשב"א** שהביא ממפרשים דהוי חולין בעזרה ממש. וכ' דאולי סבירא להו דהוי כמו נדרי שגגות דמותרות, אולם כ' **הרשב"א** דאינו דומה. וע' **בשיעורי ר' שמואל** (ס"ד) שהביא מהמהרי"ט (ב', כ"ב) שהביא מהמבי"ט דס"ל דבכל נדר דאית לי' פתח דאדעתא דהכי לא הוי נודר, אי"צ היתר חכם לזה אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא הנדר בטל מאליו. ומה דדרשי' דלא יחל דברו, אבל אחרים מוחלין לו, דמשמע דאף מן התורה צריך היתר חכם דוקא, כ' דהיינו דוקא היתר ע"י חרטה, אבל ע"י פתח, מן התורה אי"צ חכם, ובטל מאליו. והביא מהמהרי"ט דהמבי"ט הביא סניף לזה מסוגיין, דיש לבאר דאילו הי' יודע הנזיר שנטמא, לא הי' נודר להיות נזיר מעיקרא, וזה פתח הוא, ובזה נמצא דהוי מביא חולין לעזרה. וכ' לפי"ז מה דהק' הגמ' מניזיר שטור, ג"כ משום דס"ל להגמ' שיש לו פתח, דהיינו דאם הי' יודע דקשה כ"כ להיות נזיר, לא הי' נודר מעיקרא. וגם כ' דלפי"ז צ"ל דלא חשיב לנולד מה שנטמא, דהא קי"ל דאין פותחין בנולד, אע"כ דכיון דשכיחי טומאה, לא הוי נולד.